

การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ : การพัฒนากระบวนการยุติธรรม

ดร.ทพ.ชัช หนองนาคี

บทนำ

โดยหลักการสากล กระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องที่รัฐใช้อำนาจในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อนำความยุติธรรมสู่ประชาชน เมื่อมีการใช้อำนาจรัฐซึ่งมีโอกาสที่จะกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างสูง โครงสร้างของรัฐบาลได้หลักความคิดว่าด้วยการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of powers) จำเป็นที่จะต้องสร้างหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชน เพื่อป้องกันมิให้รัฐใช้อำนาจโดยมิชอบ (Abuse of power) โดยการกำหนดให้การใช้อำนาจรัฐบางอย่างประการจะต้องตกอยู่ภายใต้การตรวจสอบของอำนาจอื่น โครงสร้างในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องตกอยู่ภายใต้หลักการอย่างเดียวกัน นั่นคือ จะต้องมีการจัดวางโครงสร้างที่มีการกำกับตรวจสอบการใช้อำนาจจะหว่างกันตลอดเวลา เพื่อเป็นประกันว่ารัฐจะใช้อำนาจในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม

ด้วยหลักการสำคัญดังกล่าว หน่วยงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมจึงอยู่ ต่างสังกัดและมีขอบอำนาจอิสระในการใช้อำนาจของตนเองภายใต้การตรวจสอบและถ่วงดุลจากอำนาจฝ่ายอื่น เช่น การใช้อำนาจของตำรวจในการจับบุคคลซึ่งถือเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารจะต้องตกอยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาล โดยการกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการออกหมายจับเท่านั้น หรือในกรณีการใช้อำนาจฟ้องคดีของตำรวจและพนักงานอัยการซึ่งถือเป็นหน่วยงานในฝ่ายบริหารก็มีการคานอำนาจและตรวจสอบกัน โดยการกำหนดให้พนักงานสอบสวนจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเป็นผู้ตรวจสอบว่าสามารถฟ้องเป็นคดีอาญาต่อศาลได้หรือไม่ ในขณะที่พนักงานอัยการไม่สามารถจะฟ้องคดีอาญาบุคคลใดได้ เว้นแต่จะมีการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้วเท่านั้น เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงเป้าหมายของ“กระบวนการยุติธรรม” ประชาชนทั่วไปคงมองเห็น “ความยุติธรรม” เป็นเป้าหมายปลายทาง ส่วนกระบวนการที่นำไปสู่เป้าหมายปลายทาง คือ ความยุติธรรมนั้น เป็นกระบวนการที่ชอบธรรมหรือไม่ กล่าวคือกลไกต่างๆ ที่ขับเคลื่อนการดำเนินงาน รวมทั้งภาคประชาชนได้ทำหน้าที่ประกอบกันเป็นกระบวนการที่นำความยุติธรรมมาสู่สังคมไทย หรือมาสู่ประชาชนที่ต้องการความยุติธรรม โดยทำหน้าที่ได้อย่างสุจริตถูกต้องตามกฎหมาย ปราศจากความลำเอียง มีความโปร่งใสและประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

¹ รบ. (รัฐศาสตร์) สสม. MPP MA (Public Policy) Japan
นักวิชาการยุติธรรม ๑๖. สำนักงานกิจการยุติธรรม

การบริหารจัดการเชิงบูรณาการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

การบริหารจัดการเชิงบูรณาการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไม่ได้หมายความว่าเพื่อให้มีการใช้อำนาจไปในทางใดทางหนึ่งหรือเพื่อจะให้เกิดความประนีประนอมในการใช้อำนาจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สามารถใช้อำนาจของตนได้โดยปราศจากการตรวจสอบ ย่อมกระทำไม่ได้ เพราะเป็นการทำลายหลักการอันสำคัญในเรื่องของแนวความคิดว่าด้วยการแบ่งแยกอำนาจ เช่น จะมีการประสานงานเพื่อให้ศาลต้องพิพากษาลงโทษในคดีอาชญากรรม หรือให้ลงโทษอย่างหนักในคดีอาชญากรรมเพื่อให้ตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาล ในเรื่องการทำสงครามกับอาชญากรรม เช่นนี้จะกระทำไม่ได้ เพราะเป็นการก้าวล่วงการใช้อำนาจตุลาการ ซึ่งกระทบต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจได้

แนวคิดที่จะทำให้ระบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ให้ความคล่องตัวในการบริหารงาน มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบกฎหมายหรือวิธีการต่าง ๆ ที่ทำให้ขาดสภาพความคล่องตัว ในการตัดสินใจ ปฏิบัติงาน โดยภาครัฐบาลจึงกำหนดคุณลักษณะสำคัญของกลไกการบริหารจัดการที่ดี 6 ประการ เป็นยุทธศาสตร์ และเงื่อนไขของความสำเร็จตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักปฏิบัติในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชนและภาครัฐบาล ได้แก่ หลักความรับผิดชอบ หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่า ความโปร่งใส และหลักนิติธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544)

วิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่

วิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ เป็นเครื่องมือสำหรับองค์กรในการปรับตัวและรองรับกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งการปรับเปลี่ยนที่องค์กรจะต้องดำเนินการนั้นมีทั้งการปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการเรียนรู้ เทคนิควิธีการบริหารจัดการ และการทำงานเพื่อสร้างความพร้อมให้แก่องค์กร รวมไปถึงการสร้างภาวะผู้นำ และการบริหารจัดการแนวใหม่เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศขององค์กรด้วย ทั้งนี้เทคนิควิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่น่าสนใจมาประยุกต์ใช้ในระบบราชการของไทยนั้น จะช่วยให้การวางยุทธศาสตร์ และการบริหารการเปลี่ยนแปลง เป็นไปอย่างมี ระบบ และมีประสิทธิภาพ สามารถบรรลุผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น โดย การบริหารจัดการ ภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM) นั้น มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บน สมมติฐานของความเป็นสากลของทฤษฎีการบริหารและเทคนิค วิธีการจัดการ ว่า สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในแง่ของการบริหารรัฐกิจ และการบริหารธุรกิจ โดยการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่นั้น จะมุ่งเน้นถึงวัตถุประสงค์และสัมฤทธิ์ผลของ การดำเนินงาน ทั้งด้านผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และความคุ้มค่าของเงิน (Value for Money) รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพ และสร้าง ความพึงพอใจให้แก่ประชาชน ผู้รับบริการ โดยนำเอาเทคนิควิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ เข้ามาประยุกต์ใช้มากขึ้น เช่น การวางแผน เชิงกลยุทธ์ การบริหารการเปลี่ยนแปลง การบริหารคุณภาพโดยรวม การวัดและประเมิน ผลงาน การพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อการบริหารงาน เป็นต้น

การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management - RBM)

การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management - RBM) มีจุดเน้นที่สำคัญคือการกำหนดตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก สามารถนำหลักการและทฤษฎีมาใช้ในหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน โดยระบบการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ จะกำหนดตัวชี้วัด (Indicators) ในแต่ละกิจกรรมเป็นการกำหนดมาตรฐานของปัจจัยต่าง ๆ ทั้งทางด้านปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) เพื่อส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ (Outcome) หรือผลผลิตที่จะได้รับเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในหน่วยงานนั้น ๆ อย่างประหยัด (Economy) เกิดประสิทธิภาพ (Efficiency) ประสิทธิภาพและคุ้มค่า (Effectiveness) บรรลุเป้าหมาย (Goals) และต้องเป็นรูปธรรมชัดเจน โดยกำหนดตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานหลัก (Key Performance Indicators - KPI) ที่สอดคล้องกับการกิจและวัตถุประสงค์ขององค์กร เพื่อวัดความก้าวหน้าของผลปฏิบัติงาน (Results) กระบวนการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management - RBM) เป็นการใช้แผนกลยุทธ์และแผนดำเนินการประสานคนกับงาน มุ่งสู่เป้าหมาย (Goals) ที่เกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายทุกระดับ ย่อมส่งผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การ (Organization Cultures) และสามารถแสดงความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อสาธารณชนได้อย่างชัดเจน โปร่งใส นับได้ว่ากระบวนการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) อย่างแท้จริง

การติดตามผลการปฏิบัติงาน (Performance Monitoring)

การติดตามผลการปฏิบัติงาน (Performance Monitoring) จากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม การคอร์รัปชันของข้าราชการที่ทุจริตในเชิงนโยบาย รวมถึงการพัฒนาทางเทคโนโลยีของโลกในยุคปัจจุบัน "การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์" จึงเป็นทางเลือกของส่วน ราชการรวมทั้งกระบวนการยุติธรรมที่ควรนำไปจัดทำระบบการวัดผลตัวชี้วัดความสำเร็จของงาน/กิจกรรม การกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่เหมาะสม จะช่วยให้ผลลัพธ์ที่ได้เป็นรูปธรรม ชัดเจน ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจที่ต้องวางแผนร่วมกันของฝ่ายบริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การติดตามผลการปฏิบัติงานกำหนดให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่สำคัญ ได้แก่

- ระบบติดตามผลการปฏิบัติงานที่ผู้เกี่ยวข้องต้องทราบ และปฏิบัติตาม ขั้นตอนร่วมกันให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้
- มีทรัพยากรพร้อม รวมถึงระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ ถูกต้อง ครบถ้วน
- นิยามตัวชี้วัดให้ชัดเจน ครอบคลุมไปถึงประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ คุณภาพในการปฏิบัติงาน โดยใช้แนวตรรกะที่ทันสมัยและคุ้มค่ากับการลงทุน
- ความต้องการวัดและการออกแบบพัฒนาข้อมูลปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และทันสมัย
- นำผลลัพธ์ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่ามีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์ต่อสาธารณชน ความสำเร็จของการบริหาร มุ่งผลสัมฤทธิ์ มีจุดเด่นที่เป็นข้อมูลจริง นำมาปรับเกณฑ์ระดับมาตรฐานได้ตามต้องการ ช่วยในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ตรงประเด็น

การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ

การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ เพื่อการพัฒนาระบบการยุติธรรม มีเป้าหมายหลักเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การพัฒนาระบบบริหารจัดการในทุกๆ ด้าน เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม รวมทั้งการพัฒนาระบบการยุติธรรมเป็นไปอย่างคุ้มค่าและทั่วถึงและเกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีแนวทางสำคัญ ได้แก่

- ผลักดันยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการยุติธรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ได้กำหนดตามแนวทางการพัฒนาด้านกระบวนการยุติธรรม ที่มี เป้าหมายในการส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่ายุติ และสงบสุข บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข และได้รับการคุ้มครองสิทธิต่างๆ อย่างเป็นธรรม โดยเน้น ใน 3 เรื่องได้แก่

- เสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง สามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชนโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส เกิดความเป็นธรรมในสังคม โดยการให้ความรู้ช่วยเหลือผู้เสียหาย/ได้รับผลกระทบอย่างเป็นระบบ และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตรวจสอบให้เกิดความโปร่งใส

- ส่งเสริมการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมอย่างเสมอภาค และเป็นธรรม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง ทั้งในรูปการไกล่เกลี่ย การประนอมข้อพิพาท และการประชุมร่วมกันเสริมสร้างสัมพันธภาพเชิงบวกของทุกฝ่าย สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

- ผลักดันให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน รื้อฟื้นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบพื้นบ้านที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการประชาสังคมเป็นหลัก เพื่าระวังการก่อความเดือดร้อน/อาชญากรรมในพื้นที่ เป็นการป้องกันการเกิดอาชญากรรมต่างๆ รวมทั้งร่วมกับหน่วยงานภาครัฐแก้ไข ปัญหาความไม่สงบสุขในชุมชนอย่างจริงจัง

แม้ว่าในแผนพัฒนาฯ มิได้ระบุถึงแนวทางการพัฒนาระบบการยุติธรรมไว้โดยตรง อย่างไรก็ตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเตรียมความพร้อม และกำหนดยุทธศาสตร์แนวทางการดำเนินงานตามบทบาท ภารกิจหน้าที่ของหน่วยงานเพื่อให้การแปลง แผนสู่การปฏิบัติเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าประสงค์

- สนับสนุนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการยุติธรรม¹

¹ พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๖ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๖ มีหลักการสำคัญ ในการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การคุ้มครอง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพให้กับประชาชน การบังคับการตามกฎหมายและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน แต่ไม่รวมถึงอำนาจอิสระในการพิจารณาพิพากษารอคดี ของศาลและการดำเนินการของหน่วยงานอิสระทางรัฐธรรมนูญ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัติ โดยมีคณะกรรมการ พัฒนาระบบการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติเป็นกลไกสำคัญ ซึ่งนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ในด้านอาชญาวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา เศรษฐศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ กฎหมาย หรือด้านอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่ในการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรม เพื่อกำหนดข้อสั่งการที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานยุติธรรม รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม

แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ถือเป็นแผนยุทธศาสตร์หลักที่นำมาใช้ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาระบบการยุติธรรมของประเทศ เช่นเดียวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ใช้เป็นแผนหลักในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเป็นกลไกสำคัญที่จะประสานเชื่อมโยงขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมให้มีความเข้มแข็งและผนึกกำลังในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่สังคม โดยรวมได้อย่างสอดคล้องเป็นเอกภาพบนพื้นฐานความแตกต่างที่เป็นอยู่ของแต่ละหน่วยงาน มีเป้าหมายมุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ให้เกิดกระบวนการทำงานเชิงบูรณาการขององค์กรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ที่สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยเฉพาะการขยายโอกาสให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น เอกชนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม โดยกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการไว้ในหลายด้าน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูประบบราชการ นโยบายของรัฐในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่สังคมส่วนรวมตามแนวทาง ในแผนบริหารราชการแผ่นดิน รวมทั้งแนวทางการปรับปรุงระบบบริหารจัดการภาครัฐตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้แก่

- ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการยุติธรรมด้วยนโยบายบูรณาการ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในระดับชาติ เน้นการพัฒนาระบบการยุติธรรมองค์รวมโดยมีเป้าหมายเชิงบูรณาการอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

- ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบริหารจัดการในระบบงานกระบวนการยุติธรรม เน้นพัฒนาประสิทธิภาพระบบงานกระบวนการยุติธรรม โดยคำนึงถึงขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน และผลลัพธ์ที่จะเกิดกับประชาชน

- ยุทธศาสตร์การพัฒนาศาลากร และการกำหนดจรรยาบรรณการปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม เน้นการส่งเสริมการพัฒนาศาลากรในกระบวนการยุติธรรมอย่างมีระบบ โดยการกำหนดจรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน ทั้งที่เป็นจรรยาบรรณร่วมในกระบวนการยุติธรรม และจรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน ของแต่ละหน่วยงานในระบบงานยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมในความซื่อสัตย์สุจริตของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม

- เอกภาพของหน่วยงานกระบวนการยุติธรรม ควรมีการทำความเข้าใจ พัฒนาและส่งเสริมให้เกิดประสานความร่วมมือและการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการทำงานระหว่างกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ในการดำเนินงานและมีความชัดเจนในการปฏิบัติงาน โดย

- กำหนดยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ในการพัฒนาระบบการยุติธรรมร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ต่างๆ เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือ การแบ่งปันทรัพยากรระหว่างกัน การดำเนินงานเป็นไปในแนวทางเดียวกัน มีมาตรฐาน โดยมีประชาชนเป็นเป้าหมายสำคัญในกระบวนการพัฒนา

- การปรับแก้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ให้เอื้อต่อการทำงานที่เชื่อมโยงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมให้สามารถบูรณาการการทำงานกันได้ ทั้งนี้จำเป็นที่การพัฒนากระบวนการยุติธรรมต้องมีความคิดใหม่ ที่มุ่งเพื่อสร้างความยุติธรรมให้ประชาชนและสังคม

- สร้างความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานว่ามีบทบาทหน้าที่อย่างไร เชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ อย่างไร โดยเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจบทบาท อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานด้วย

- การบูรณาการแผนงานงบประมาณด้านการพัฒนากระบวนการยุติธรรม

เพื่อให้มีการดำเนินงานในลักษณะบูรณาการร่วมกันของหน่วยงาน สามารถดำเนินงานร่วมกันอย่างสอดคล้องประสานกันไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน การใช้จ่ายงบประมาณด้านการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและพาณิชย์โดยภาพรวม มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกัน และมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการดำเนินงานในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องตามแผนการบริหารราชการแผ่นดิน และแผนแม่บทกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติ เกิดความคุ้มค่าและสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของรัฐบาล เช่น

- ด้านกฎหมายและคุ้มครองสิทธิประชาชน
- การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการยุติธรรม
- ด้านการสนับสนุนการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท
- ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

ทั้งนี้ การจัดการหรือการบริหารกระบวนการยุติธรรมในเชิงบูรณาการ ทุกหน่วยงานต่างมุ่งที่จะทำงานหรือพัฒนาองค์กรของตน โดยมองเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกันทั้งในระยะสั้นและระยะยาวโดยคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดทั้งในปัจจุบันและอนาคตด้วย

- การพัฒนาเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศด้านกระบวนการยุติธรรม - การจัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีและสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม การพัฒนาระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศถือเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งและเป็นเรื่องที่ต้องใช้งบประมาณในการลงทุนสูง หากการลงทุนไปแล้วไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ก็จะทำให้สูญเสียงบประมาณไปอย่างน่าเสียดาย นอกจากนั้น ยังมีความจำเป็นต้องเชื่อมโยงฐานข้อมูลของแต่ละหน่วยงานจัดเก็บไว้เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุด ทั้งในด้านของการนำไปใช้ประโยชน์ในงานอื่นๆ ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย การพัฒนากระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องในด้านการเงิน เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ซึ่งต้องอาศัยความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

ทั้งนี้ ปัจจุบันถือได้ว่านโยบายได้ให้ความสำคัญกับการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบการยุติธรรม โดยเฉพาะการมีฐานข้อมูลรวมที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน เพื่อประโยชน์ด้านการบริหารจัดการ ประสานติดตาม และสนับสนุนการปฏิบัติงานกระทรวงยุติธรรม จึงได้ดำเนินการจัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศระบบการยุติธรรมขึ้น เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและประสานความร่วมมือในการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานในระบบการยุติธรรม ในการปรับปรุงและพัฒนา ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัย สามารถเชื่อมโยงเครือข่าย ข้อมูลซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ ในการจะช่วยสนับสนุนการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว

- การพัฒนากฎหมายและมาตรการบังคับใช้ให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับเงื่อนไข สถานการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยพิจารณาทบทวน ปรับปรุงและจัดให้มีมาตรการทางกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใหม่ ๆ ที่ทันสมัยเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ของประเทศ และกระแสความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโลก

- การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนากฎหมาย พัฒนามาตรการใหม่ๆ ทางด้านอาชญาวิทยา และระบบการยุติธรรมทางแพ่งและทางอาญา เพื่อให้สามารถนำผลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาระบบการยุติธรรมให้มีความทันสมัยและมีความเป็นธรรมและอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนาระบบการบังคับสิทธิในลักษณะการดำเนินคดีหรือการฟ้องคดีแบบกลุ่ม การพัฒนาโนตารีพับลิค กฎหมายแพ่งเตอริง เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาพัฒนาขีดความสามารถในการวิจัยและพัฒนา

- ส่งเสริมและพัฒนากลไก ช่องทางในการให้ความรู้แก่ประชาชน ตลอดจนภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบการยุติธรรม การพัฒนาระบบการยุติธรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จำเป็นต้องดำเนินการเผยแพร่ภารกิจ และการดำเนินงานให้เกิดความชัดเจน โดยคำนึงถึงประชาชนเป็นศูนย์กลางประชาชนต้องได้รับความสะดวก ได้รับความเป็นธรรม สร้างศรัทธาและความน่าเชื่อถือของประชาชน ต่อระบบการยุติธรรม ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดของการพัฒนาระบบการยุติธรรม โดยส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ มีความรู้ด้านระบบการยุติธรรม ทั้งความรู้ในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญฯ สิทธิอื่น ๆ ในระบบการยุติธรรม ความรู้ในเรื่องกฎหมายเบื้องต้น ขั้นตอนดำเนินงานต่าง ๆ ในระบบการยุติธรรม หรือช่องทางในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น โดยพิจารณาความสามารถของกลุ่ม Target Group ให้เหมาะสม โดยเนื้อหา วิธีการ ตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา หรือให้ความรู้ดังกล่าว ควรมีความแตกต่างกันโดยเหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

- ส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายกระบวนการยุติธรรมในทุกระดับ (ระดับชุมชน ตำบล อำเภอ) โดยอาศัยฐานทรัพยากรที่มีอยู่เดิมในชุมชน โดยเฉพาะเครือข่ายที่มีอยู่เดิมในชุมชนมาพัฒนาให้เป็นเครือข่ายด้านกระบวนการยุติธรรม ทั้งในระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับอำเภอ โดยเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนอย่างแท้จริง เช่น การกำหนดมาตรการทางสังคมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาในระดับชุมชน รวมทั้งการเชื่อมโยงเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเข้ากับภาคส่วนอื่น ๆ ในพื้นที่ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนในพื้นที่ เป็นต้น

กระบวนการยุติธรรมที่พึงประสงค์

กระบวนการยุติธรรมที่พึงประสงค์ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีการพัฒนาการอำนวยความสะดวกอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการพัฒนาโครงสร้าง และระบบงานยุติธรรมให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และมีความเป็นสากล สามารถขึ้นห้อยต่ออยู่ได้อย่างมั่นคงเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพสูง และมีศักยภาพเพียงพอที่จะยืนหยัดได้อย่างมีเกียรติภูมิและมีศักดิ์ศรี ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ กระบวนการยุติธรรมที่พึงประสงค์ ควรจะเน้นการพัฒนาที่มุ่งสู่เป้าประสงค์ ดังต่อไปนี้

- เป็นระบบที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ มีกระบวนการและกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ สามารถปฏิบัติงานได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนด โดยมีดัชนีวัดผลสำเร็จอย่างชัดเจน ไม่ทำงานเพียงให้เป็นไปตามกฎระเบียบที่วางไว้เท่านั้น แต่ต้องเป็นระบบที่มีผลงานที่วัดได้ประเมินได้ มุ่งเน้นการทำงานแบบเครือข่าย ปรับเปลี่ยนระบบการทำงานจากตามหน้าที่ มาเป็นการทำงานตามวัตถุประสงค์และมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน กระบวนการทำงานและกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ โดย

1) ผู้พิจารณามีความเป็นกลางของในการพิจารณาและวินิจฉัยคดี และมีความโปร่งใสในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน

2) มีความรวดเร็วในการพิจารณาคดี โดยการพิจารณาคดีต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การนำคนผิด ไปลงโทษและการเยียวยาความเสียหายเป็นไปด้วยความรวดเร็ว

3) การเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างสะดวก โดยผู้เสียหายต้องสามารถแสวงหาความยุติธรรมได้โดยไม่ลำบากและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก และไม่มีต้นทุนในการดำเนินคดีที่สูงเกินไป

4) ความสามารถเชี่ยวชาญในการดำเนินคดีของผู้พิจารณา ซึ่งหมายรวมถึงการเข้าถึงข้อมูลและแนวทางการวินิจฉัยของผู้พิจารณาในหน่วยงานอื่น(หรือศาลอื่น)เพื่อนำมาใช้ประกอบการพิจารณาคดีได้

- บทบัญญัติของกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ มีความเป็นสากล และ เอื้อต่อการสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศโดยรวม กฎหมายที่เกี่ยวกับการผลิต การตลาด การภาษีอากร การนำเข้าและส่งออก และการถ่ายทอดเทคโนโลยี การลดและเลิกแบบฟอร์ม ตลอดจนวิธีปฏิบัติงานที่สร้างขึ้นตอนและแนวทางปฏิบัติที่สร้างภาระแก่ภาคประชาชน

- **ข้อมูลและความโปร่งใส** ในปัจจุบันและอนาคตปริมาณความซับซ้อนและความรวดเร็วของข้อมูลจะมีสูงขึ้นอย่างมาก การพัฒนาระบบการอำนวยความสะดวกยุติธรรมจำเป็นต้องมีระบบการจัดการข้อมูลและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส นอกจากนั้นข้อมูลต้องกระจายอย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- **มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม** ในการทำงานให้สอดคล้องกับยุคข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากปัจจุบันข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก จะต้องปรับปรุงบทบาท ภารกิจของหน่วยงาน ไปสู่ความทันสมัยเพื่อนำไปสู่การบริหารกระบวนการยุติธรรมยุคใหม่ที่เป็นยุคของ e-government โดยมีระบบข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสถานการณ์ มีการวิเคราะห์และนำผลการวิเคราะห์มาปรับปรุงเพื่อพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง โดยมีการศึกษาวิจัยเชิงวิชาการเป็นฐานสนับสนุน

- **ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการระบบงานยุติธรรม** การจัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพและสามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน โดยบทบาทและภารกิจประเภทต่างๆ ที่หน่วยงานดำเนินการอยู่ ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงานมากขึ้น เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดความโปร่งใสและดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์และความต้องการของประชาชน

- **การกระจายบทบาทภารกิจให้องค์กรท้องถิ่น** เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานมากขึ้น โดยในอนาคตการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐจะเน้นบทบาทการทำหน้าที่เป็น Facilitator มากกว่าจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเอง ขณะเดียวกันจะมุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการบริหารและการจัดการด้านต่างๆ ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการมากขึ้น โดยเพิ่มความเข้มแข็งให้ชุมชนท้องถิ่นส่วนกลางจะทำหน้าที่เฉพาะการกำกับดูแลให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามนโยบายภาพรวม เท่านั้น

- **กระบวนการยุติธรรมทางเลือก** โดยการผนึกกำลังทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการปฏิบัติ ทั้งฝ่ายเดียวกันและฝ่ายที่อยู่ตรงกันข้าม ได้แก่ เหยื่อ - ผู้กระทำผิด-ชุมชน-ครอบครัว ผู้สนับสนุนทั้งสองฝ่าย และรัฐส่งผลให้เกิดความสันติสุข สมัครสมานสามัคคีปรองดองกัน นำไปสู่ผลลัพธ์แห่งความสงบสุขของสังคมที่ยั่งยืน เช่น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งมีเป้าหมาย มุ่งเน้นความสนใจไปที่ความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยการทำความผิดหรือความเสียหายเป็นผลให้ต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการแก้ไข รวมทั้งเสริมสร้างการเข้ามาเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในกระบวนการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

โดยสรุป ในการบริหารกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ในโลกยุคไร้พรมแดนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่กระบวนการยุติธรรม จะต้องมีการพัฒนาเพื่อให้เท่าทันภารกิจซึ่งมีความยากลำบากมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นภารกิจในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่มีความสลับซับซ้อน มีการดำเนินงานที่เป็นองค์การอาชญากรรม หรือมีลักษณะที่เป็นอาชญากรรมข้ามชาติ หรือภารกิจในการสร้างระบบทางเลือกที่จะยุติข้อขัดแย้ง

โดยไม่ต้องนำเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติ ซึ่งหมายถึงการสร้างระบบอนุญาโตตุลาการ ระบบการไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความ หรือทางเลือกอื่นที่ดีกว่าการฟ้องคดี หรือภารกิจในการพัฒนาระบบการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิดที่มีประสิทธิภาพ เหล่านี้ล้วนจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการศึกษาวิจัย เพื่อหาคำตอบทางวิชาการอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งต้องมีระบบข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศตลอดจนระบบในการพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้สามารถเพิ่มพูนศักยภาพ ในการบริหารงานยุติธรรมเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด

ข้อมูลอ้างอิง

พระราชบัญญัติการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549

ร่างพระราชบัญญัติการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2552-2555

<http://www.opdc.go.th>

<http://www.moj.go.th>

